

Aleg 436

Sprawozdanie

Komisji gospodarstwa krajowego o sprawozdaniu Wydziału krajowego z czynności odnoszących się do podniesienia hodowli bydła.

Wysoki Sejmie!

Powyżej wymienione sprawozdanie Wydziału krajowego obejmujące okres dwuletni, składa się z dwóch rozdziałów, a mianowicie: *a)* Podniesienie hodowli bydła przy pomocy subwencji kraju i państwa — *b)* wykonanie ustawy hodowlanej.

Subwencya krajowa dla obu krajowych towarzystw rolniczych na ogólne cele hodowli bydła podniesiona w 1906-ym roku o 25.000 koron do kwoty 100.000 koron, pozostała i w roku 1907 w tej samej wysokości, natomiast subwencya państwowa podniesiona w roku 1906 o 60.000 koron, wzrosła w 1907 roku o 30.000 koron, w roku zaś 1908 o dalsze 60.000 koron, tak że subwencya państwowa na ogólne cele hodowli wynosi obecnie 250.000 koron.

Ponadto Ministerstwo rolnictwa reskryptami z 25. lipca 1908 L. $\frac{28.205}{673}$

i L. $\frac{19.380}{563}$ intymitowanymi odezwaniami c. k. Namiestnictwa z 2. sierpnia 1908

L. $\frac{1893}{1}$ /17 i $\frac{1893}{1}$ /18 zażądało od obu krajowych towarzystw rolniczych oświadczenia, w jaki sposób dodatkowa subwencya w kwocie 60.000 koron, która z końcem b. r lub w styczniu 1909 mogłaby być wypłacona, znalazłaby bezzwłoczne zużycie. — Subwencye te jak dotychczas podzielone zostały między c. k. Towarzystwo gospodarskie i c. k. Towarzystwo rolnicze w stosunku jak 2:1 a działalność obu towarzystw na podstawie programu dotychczasowego, która wykazuje dodatnie rezultaty mogła stosownie do znaczniejszych środków być odpowiednio rozszerzoną w myśl żądań c. k. Rządu, by zwrócono baczniejszą uwagę na produkcję bydła opasowego, do czego też zastosowano się, umieszczając w okolicach obfitujących w żyzne pastwiska buhaje o wybitnym typie opasowym.

Towarzystwo gospodarskie w uznaniu, że pomnożenie stacyi buhajów subwencyjnych i zakładanie obór gminnych najbardziej i najszybciej tak jakościowo jak i ilościowo do poprawy bydła włościańskiego przyczynić się może, pomnożyło stacye buhajów o 269, tak że obecnie posiada ich 622 (600 subwencyjnych i 22 subwencyonowanych), gdy w roku 1905 było takich stacyi tylko 353.

Obór gminnych w obrębie działalności Towarzystwa gospodarskiego było w roku 1905 — 25, — obecnie zaś 50 (prócz 6 już uchwalonych), przybyło zatem w tym czasokresie obór gminnych 25 w przeważnej części przy pomocy finansowej powiatów.

Z uznaniem też podnieść należy, że przy rozmieszczeniu obór gminnych Towarzystwo gospodarskie zwracało uwagę na okoliczność by wszystkie narodowości kraj nasz zamieszkujące w równej mierze korzystać z tej instytucyi mogły — założono bowiem w gminach z ludnością czysto polską 17 obór, w gminach z ludnością

ruską 26 obór, w gminach z ludnością mieszaną 6 obór gminnych a jedną w gminie z ludnością niemiecką (Dolina przedmieście).

Towarzystwo rolnicze w Krakowie dążąc do wydawnego poprawienia bydła nizinnego, wysłało dwukrotnie komisye do Fryzyi celem zakupu materiału rozplodowego, tak dla obór zarodowych, jakoteż dla hodowców prywatnych, ponosząc z własnych funduszy koszta podróży komisji a ponadto postanowił Komitet przeprowadzić próby z hodowlą bydła czerwonego duńskiego i sprowadził 14 sztuk tego bydła w części do zaprowadzenia chowu czystej krwi, w części zaś do krzyżowania z polskim bydlęciem czerwonym.

Liczba stacyi buhajów w obrębie działalności tego towarzystwa wynosi 378. — Prócz tego jedną z głównych działalności Towarzystwa rolniczego było utworzenie związków hodowlanych włościańskich i przyjsciu im z pomocą materialną przy zakupnie bydła, ponosząc z funduszy własnych 75% ceny zakupna.

Obecnie znajduje się w obrębie działalności tego towarzystwa kilka związków hodowlanych włościańskich bydła czerwonego polskiego i jeden związek hodowlany bydła nizinnego, do którego należy 12 obór.

Co do obór gminnych Towarzystwo rolnicze opracowało projekt tworzenia takich obór na odmiennych podstawach jak Towarzystwo gospodarskie, a licząc na to, że subwencya krajowa na ten cel wstawiona przez Wydział krajowy do preliminarzy wydatków funduszu krajowego Rubr. X. na rok 1908 i 1909 przez Wysoką Izbę uchwaloną zostanie, zaprowadziło dotąd w bieżącym roku obór takich 4.

Komisya gospodarstwa krajowego w ubiegłej sessji zajmowała się sprawą drożyzny mięsa i w związku z nią zostającą produkcją bydła w kierunku mięsnym poruszoną przez c. k. Rząd, a na wniosek jej Wysoka Izba poleciła Wydziałowi krajowemu, by w celu podniesienia hodowli bydła w tym kierunku wziął pod rozwagę, jakimi funduszami kraj akcyi tej mógłby przyjść z pomocą i wdrożył rokowania z c. k. Rządem.

Na wniosek Komisji budżetowej Wysoki Sejm wstawił do wydatków budżetu krajowego na r. 1907 kredyt w kwocie 30 000 koron z przeznaczeniem na podniesienie hodowli bydła mięsnego, Wydział krajowy zaś przedłożył Rządowi szereg wniosków zmierzających do podniesienia rentowności tej hodowli i uprosił c. k. Ministerstwo rolnictwa o zawiadomienie, czy zgadza się na program akcyi w tym kierunku i jaką kwotą zamierza poprzeć tę akcyę. — Nie otrzymawszy odpowiedzi od c. k. Ministerstwa, kredyt ten nie został zużyty lecz przeniesiony na rok 1908 względnie 1909 i Wydział krajowy nie wstawił na ten cel nowego kredytu do preliminarza budżetu na rok 1908 i 1909.

Komisya gospodarstwa krajowego nie wątpi, że Wydział krajowy w uznaniu ważności sprawy poprze dalszą akcyę w tym kierunku i w roku 1909 zużyje ten kredyt, tem bardziej, że Ministerstwo rolnictwa pomienionymi powyżej restryktami zapewniło dalszą subwencję w kwocie 60.000 K na poparcie tej akcyi.

Producenci bydła rzeźnego niemal bez wyjątku narażeni byli na dotkliwe straty spowodowane działalnością pośredników. Chcąc temu zapobiedz, aby krajowe towarzystwa rolnicze już w roku 1906 przystąpiły do zorganizowania handlu bydlęciem rzeźnym, który wszedł w życie z końcem 1907 roku przez utworzenie przy Towarzystwie gospodarskiem agencji, przy Towarzystwie rolniczem zaś biura handlowego dla sprzedaży i kupna bydła opasowego. Wydział krajowy w swem sprawozdaniu wykazuje, na czem te organizacye są oparte, a Komisya gospodarstwa krajowego odwołując się na te wywody, tylko z radością witać może działalność Towarzystw w tym kierunku, a jak pomyślnie się rozwija, dowodzą wykazy przedłożone przez agencyę we Lwowie i biuro handlowe w Krakowie za czas od 1. grudnia 1907 do 1. października 1908 umieszczone poniżej.

A) Wykaz zakupionego i sprzedanego bydła i trzody chlewnej za pośrednictwem Agencji sprzedaży materiałów rzeźnych przy Komitecie c. k. galicyjskiego Towarzystwa gospodarskiego :

Rok	Miesiąc	Woły	Krowy	Jałówki	Buhaje	Świnie	Razem	Koron	hal.
1907		12	4	.	6	.	22	5.964	—
1908	Styczeń .	24	6	2	8	.	40	10.782	—
"	Luty . . .	18	2	.	.	.	20	5.784	08
"	Marzec . .	250	42	28	4	.	324	79.843	04
"	Kwiecień .	226	41	8	2	.	277	70.836	06
"	Maj	280	62	4	8	.	354	82.942	18
"	Czerwiec .	100	40	4	8	174	326	80.694	—
"	Lipiec . .	148	9	1	4	192	354	81.792	14
"	Śierpień .	164	2	.	4	.	170	30.843	10
"	Wrzesień .	109	.	.	2	151	262	59.803	11
	Razem . .	1.331	208	47	46	517	2.149	509.283	71

B) Wykaz sprzedanego bydła i trzody chlewnej za pośrednictwem biura handlowego dla eksportu bydła rzeźnego Komitetu c. k. Towarzystwa rolniczego w Krakowie:

Rok	Miesiąc	Woły	Krowy	Buhaje	Jałówki	Cięła	Świnie	Razem	Koron	hal.
1907		48	12	22	.	.	.	82	23.337	—
1908	Styczeń . .	4	2	6	.	.	.	12	4.455	65
"	Luty	14	14	2.913	40
"	Marzec . .	41	9	12	1	.	.	63	21.160	50
"	Kwiecień .	60	19	32	.	.	199	310	71.606	13
"	Maj	147	46	20	.	.	96	309	83.278	44
"	Czerwiec .	17	10	24	9	4	345	409	49.001	38
"	Lipiec . . .	2	9	16	12	.	463	502	50.353	28
"	Sierpień	3	1	5	527	536	49.545	80
"	Wrzesień .	.	29	28	9	.	1.147	1.213	106.327	60
	Razem . .	333	136	163	32	9	2.777	3.450	462.479	18

z czego 95%₀ pochodzi od włościan.

Akcyę tępienia gruźlicy prowadzono w czasokresie objętym niniejszym sprawozdaniem w ramach programu ustalonego i polegała przede wszystkim na klinicznym badaniu i rozpoznawczym szczepieniu tuberkuliną w oborach zarodowych. Obok tego profesor Nowak, weterynarz przy Komitecie Towarzystwa rolniczego prowadził w dalszym ciągu doświadczenia ochronnem szczepieniem metodą Behringa. Doświadczenia te dotąd ukończone nie zostały, wskazanem jednak by było, ażeby po dokończeniu prawdopodobnem w roku bieżącym wynik ich był podany do publicznej wiadomości. Komisya gospodarstwa krajowego wyraża też nadzieję, że Wydział krajowy w następnem sprawozdaniu sprawę tę bliżej poruszy; zważywszy bowiem, że szerząca się gruźlica u bydła w wysokim stopniu tamuje rozwój hodowli i rozpoznawcze szczepienie systemem Banga nie usuwa choroby, lecz tylko daje wskazówki, które sztuki są chore a bezzwłoczne usunięcie ich naraża właściciela na dotkliwe straty, dodatnie rezultaty doświadczeń ochronnem szczepieniem metodą Behringa mogłyby być wielkiej doniosłości dla hodowli bydła.

Fundusze przeznaczone na tępienie gruźlicy w kwocie 10.000 koron, pochodzące z subwencji krajowej i państwowej, wystarczają zaledwie na pokrycie płac weterynarzy przy obu Towarzystwach rolniczych i kosztów podróży. Komisya podziela przeto zapatrywanie Wydziału krajowego, że ze względu na znacznieszą liczbę obór gminnych, które również badane być muszą w niedalekiej przyszłości, powiększenie tego funduszu będzie nieodzownem.

Co do wykonania ustawy hodowlanej zaprzeczyć się nie da, że w jednym z działów jej, to jest: licencyonowaniu buhajów znaczny postęp dostrzedz się daje, liczba okręgów nieczynnych spadła do dwóch i nie tylko zalicencyonowano znacznie większą liczbę buhajów, lecz i jakość tychże wogóle jest lepszą. Mniej korzystnie przedstawia się akcja w sprawie buhajów gminnych, polegająca na zakupywaniu lub najmywaniu przez gminy oznaczonej przez komisye licencyonujące liczby buhajów; w 24 powiatach bowiem nie ma ani jednego buhaja gminnego lub najętego przez gminę, a co do prywatnych buhajów zalicencyonowanych nie ma żadnego zabezpieczenia, że zostaną na miejscu do następnego licencyonowania.

Komisya przyjmuje do wiadomości przytoczone przez Wydział krajowy powody, które przyczyniły się do tego, że akcja w sprawie buhajów gminnych tak wolno postępuje, niemniej jednak mając na względzie, że głównie ta akcja do szybszego rozwoju racjonalnej hodowli przyczynić się może, wyraża życzenie, by Wydział krajowy, jakoteż i c. k. Rząd z większym naciskiem wzywał powołane czynniki do pouczenia gmin o obowiązkach na nich ciążących i użycia w razie potrzeby środków wskazanych w postanowieniach §§. 11. i 18. ustawy hodowlanej i w myśl tego umieszcza przy końcu niniejszego sprawozdania odnośny wniosek i rezolucyę.

Ujednostajnienie ras bydła nieodzownego przy racjonalnej hodowli i niemal wszędzie przeprowadzonego, gdzie hodowla stoi na wyższym stopniu rozwoju, niestety w naszym kraju dotąd niedostatecznie uwzględniono, z zadowoleniem przeto komisya przyjmuje do wiadomości pierwszy w tym celu poczyniony krok Towarzystw rolniczych przez podział kraju na strefy hodowlane i nie wątpi, że Wydział krajowy niebawem na podstawie tego podziału wyda odpowiednie zarządzenie komisjom licencyonującym w myśl §. 1. instrukcyi.

§. 21. ustawy hodowlanej przyznaje Wydziałowi krajowemu w porozumieniu z c. k. Namiestnictwem prawo zawieszenia mocy obowiązującej postanowień §. 2., 3., 8. i 9. tejże ustawy odnoszących się do licencyonowania i do przymusu utrzymania buhajów gminnych, względnie prawa poczynienia ulg w tych postanowieniach, z czego też w 1907 r. korzystał w 9 powiatach bądź to z powodu braku paszy, ubóstwa gmin lub też trudności w nabywaniu dobrych rozplodników.

Gdy jednak z dniem 1. lipca b. r. upłynął drugi okres sześcioletni, w którym ustawa hodowlana dozwalała na udzielenie powyższych ulg i nadal w całej pełni zastosowaną być powinna, — z drugiej zaś strony nie ulega wątpliwości, że wielka liczba gmin w kraju nie jest w możności poddania się w zupełności przepisom ustawy, do czego może przyczyniło się łagodne dotychczasowe postępowanie powołanych czynników przy zastosowaniu jej. Wydział krajowy przedkłada wniosek na przedłużenie mocy obowiązującej §. 21. na dalszy okres sześcioletni. Komisya gospodarstwa krajowego, uznając przytoczone przez Wydział krajowy powody, przemawiające za tem przedłużeniem jako uzasadnione, przedkłada zgodnie z Wydziałem krajowym Wysokiemu Sejmowi odnośny projekt noweli do ustawy hodowlanej, upraszając o przemienienie go na uchwałę.

Kończąc powyższe uwagi, Komisya gospodarstwa krajowego musi dać wyraz uzasadnionej obawie, że klęski elementarne, które w tym roku dotknęły nasz kraj a głównie zachodnią część jego, odbiją się w wysokim stopniu na hodowli bydła, brak paszy bowiem zniewoli w wielu okolicach własność małorolną do pozbywania się inwentarza nawet i rozplodowego. Niepłonną też żywi nadzieję, że Wydział krajowy dołoży wszelkich starań, by zapomogi z funduszków krajowych i państwowych w znacznej części użyte zostały na dostarczenie ludności małorolnej treściwej paszy dla bydła bądź darmo, bądź też po niżonych cenach, i wnosi:

Wysoki Sejm raczy uchwalić :

1. Sejm przyjmuje do wiadomości sprawozdanie Wydziału krajowego z czynności odnoszących się do podniesienia hodowli bydła w roku 1906 i 1907.
2. Sejm wstawia do rubryki X. budżetu wydatków funduszu krajowego na rok 1908 i 1909 kwotę po 30.000 koron na tworzenie gminnych obór zarodowych;
3. Sejm poleca ponownie Wydziałowi krajowemu, aby wezwał Wydziały powiatowe do czuwania nad zapewnieniem gminom oznaczonej przez komisję licencyjonującą ilości buhajów licencyjonowanych.
4. Sejm wzywa ponownie c. k. Rząd, aby zniewolił c. k. Starostwa do energicznego współdziałania na polu akcji hodowlanej, mianowicie do przestrzegania wykonania postanowień ustawy hodowlanej.
5. Sejm uchwała załączony % projekt noweli do ustawy hodowlanej.

Przewodniczący :

Brykczyński.

Sprawozdawca :

Schnell.

Ustawa

z dnia obowiązująca w Królestwie Galicyi i Lodomeryi wraz z Wielkiem Księstwem Krakowskiem, przedłużająca moc obowiązującą §. 21. ustawy krajowej z dnia 20. lipca 1892 (Dz. u. kr. Nr. 51) o licencyonowaniu i utrzymywaniu buhajów gminnych.

Zgodnie z uchwałą Sejmu Mojego Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskiem rozporządzam, co następuje:

Art. I.

Postanowienia §. 21. ustawy krajowej z dnia 20. lipca 1892 Dz. u. kr. Nr. 51, których moc obowiązującą przedłużono art. III. ustawy krajowej z dnia 16. lutego 1902 Nr. 26 Dz. u. kr., obowiązywać będą przez dalszych lat sześć od dnia wejścia w życie niniejszej ustawy.

Art. II.

Wykonanie niniejszej ustawy polecam Moim Ministrom rolnictwa i spraw wewnętrznych.
